

Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка

НН інститут педагогіки і психології

Кафедра психології

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Директор НН Інституту педагогіки і психології

С.М.Кондратюк

«29» серпня 2018 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ПСИХОЛОГІЯ

перший (бакалаврський) рівень

галузь знань 01 Освіта

спеціальність 014 Середня освіта «Мова і література (французька)»

освітньо-професійна програма Середня освіта (Французька та англійська мови)

мова навчання: українська

Погоджено науково-методичною комісією НН Інституту педагогіки і психології

«29» серпня 2018 р.

Голова

канд. психол. наук.

доцент Т.Б. Тарасова

Розробники:

Тарасова Т.Б. к.психол.н., доцент, доцент кафедри психології

Бедлінський О.І. к.психол.н., доцент, доцент кафедри психології

Робоча програма розглянута і схвалена на засіданні кафедри психології

Протокол № 1 від 29 серпня 2018 р.

Завідувач кафедри Кузікова С.Б., д.психол.наук, професор

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма навчання
Кількість кредитів – 6	Бакалавр	Обов'язкова
		Рік підготовки:
		1-й
		Семестри 1-2 - й
		Лекції
		30 год.
Практичні, семінарські		
22 год.		
Самостійна робота		
124 год.		
Загальна кількість годин – 180		Консультації:
		4 год.
	Курсова робота	
	Вид контролю: екзамен	

1. Мета вивчення навчальної дисципліни

Метою навчальної дисципліни "Психологія" є: на основі засвоєння теоретичних і прикладних практико-орієнтованих понять основних галузей сучасної психології стимулювати розвиток у майбутніх педагогів початкових умінь, використання цих знань для оптимального вирішення різноманітних професійних і особистісних проблем; формувати у студентів стійкі переконання у значущості та цінності особистості інших людей і своєї власної; виховувати прагнення до самопізнання та самовдосконалення.

Основними завданнями вивчення навчальної дисципліни "Психологія" є

1. Засвоєння студентами бази наукових знань про:

- закономірності психічної діяльності людини;
- соціальну природу і прояви особистості та про групи як суб'єкт діяльності і соціальних відносин;
- сутність, закономірності та етапи психічного розвитку людини;

2. Формування у студентів переконання у тому, що психологічні знання – основний науковий фундамент педагогічної діяльності, який забезпечує її творчий характер.

3. Розвиток психологічного мислення майбутніх педагогів, яке передбачає самостійне творче вирішення психолого-педагогічних задач.

4. Активізація неформального інтересу в студентів до духовного світу людини, розвиток поваги до проявів психічної діяльності інших людей.

5. Розвиток у студентів здатності до самоаналізу, адекватної самооцінки, усвідомлення себе як особистості та потреби у саморозвитку та самовдосконаленні.

6. Формування у студентів інтересу, поваги та любові до дітей, як необхідної умови їхньої майбутньої професії.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 180 годин / 6 кредитів ECTS.

2. Передумови для вивчення дисципліни

Передумовою успішного вивчення студентами навчальної дисципліни "Психологія" є достатній рівень підготовленості з дисциплін освітніх галузей "Природознавство", "Суспільствознавство" та "Мова і література" з навчальних планів закладів середньої освіти.

3. Результати навчання за дисципліною

Програмні результати навчання визначені ОПП		
Знання/ Уміння	ПРЗ 1	Знання закономірностей розвитку особистості, вікових особливостей розвитку учнів, їхньої психології та специфіки сімейних стосунків.
	ПРЗ 2	Знання та усвідомлення принципів, форм, сучасних методів, методичних прийомів навчання предмета в закладах загальної середньої освіти.
	ПРЗ 3	Знання та усвідомлення особливостей навчання різних груп учнів, застосування диференціації навчання, організація освітнього процесу з урахуванням особливих потреб учнів.

	ПРЗ 6	Знання, усвідомлення та здатність реалізувати теоретичні й методичні засади навчання іноземної мови та світової літератури в базовій середній школі
	ПРУ 3	Володіння формами та методами виховання учнів на уроках і позакласній роботі, уміння відстежувати динаміку особистісного розвитку дитини.
	ПРУ 4	Уміння проектувати психологічно безпечне й комфортне освітнє середовище, ефективно працювати автономно та в команді, організовувати співпрацю учнів та комунікацію з їхніми батьками.
Автономія і відповідальність	ПРА 2	Відповідальне ставлення до забезпечення охорони життя і здоров'я учнів у навчально-виховному процесі та позаурочній діяльності.
	ПРА 3	Уміння навчатися впродовж життя і вдосконалювати з високим рівнем автономності набуту під час навчання кваліфікацію.

4. Критерії оцінювання результатів навчання

Кількість балів	Критерії оцінювання навчальних досягнень студента
90 - 100	"Відмінно" – навчальна діяльність високої якості та відповідає всім вимогам, теоретичний зміст курсу освоєно повністю, без пробілів, необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом сформовані на високому рівні, всі передбачені програмою навчання навчальні завдання виконані, якість їх виконання оцінено числом балів, близьким до максимального

82 - 89	"Дуже добре" – навчальна діяльність високої якості та відповідає всім основним вимогам, теоретичний зміст курсу освоєно повністю, без пробілів, необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, всі передбачені програмою навчання навчальні завдання виконані, якість виконання більшості з них оцінено числом балів, близьким до максимального
74 - 81	"Добре" – навчальна діяльність якісна та відповідає більшості вимог, теоретичний зміст курсу освоєно повністю, без суттєвих пробілів, деякі практичні навички роботи з освоєним матеріалом сформовані недостатньо, всі передбачені програмою навчання навчальні завдання виконані, якість виконання жодного з них не оцінено мінімальним числом балів, деякі з виконаних завдань, можливо, містять помилки
64 - 73	"Задовільно" – навчальна діяльність якісна та відповідає основним вимогам, теоретичний зміст курсу освоєно частково, але пробіли не носять істотного характеру, необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, більшість передбачених програмою навчання навчальних завдань виконано, деякі види завдань виконані з помилками
60 - 63	"Посередньо" – навчальна діяльність слабка та не відповідає більшості вимог, теоретичний зміст курсу освоєно частково, наявні деякі пробіли, деякі практичні навички роботи не сформовані, багато навчальних завдань, що передбачені програмою навчання, не виконані, або якість виконання деяких з них оцінено числом балів, близьким до мінімального
35 - 59	"Незадовільно" (з можливістю перездачі) – навчальна діяльність низької якості та не відповідає основним вимогам, теоретичний зміст курсу освоєно частково, наявні суттєві пробіли, необхідні практичні навички роботи не сформовані, більшість передбачених програмою навчання навчальних завдань не виконано, або якість їх виконання оцінено числом балів, близьким до мінімального; при додатковій самостійній роботі над матеріалом курсу можливе підвищення якості оволодіння навчальною дисципліною.
1 - 34	"Незадовільно" (без можливості перездачі) – навчальна

	<p>діяльність низької якості та не відповідає вимогам, теоретичний зміст курсу не освоєно, необхідні практичні навички роботи не сформовані, всі виконані навчальні завдання містять грубі помилки, додаткова самостійна робота над матеріалом курсу не призведе до будь-якого значимого підвищення якості оволодіння навчальною дисципліною</p>
--	--

Розподіл балів

РОЗДІЛ 1			РОЗДІЛ 2							РОЗДІЛ 3						РОЗДІЛ 4						Ра зо м	С у м а	Підсу мков ий (екз.)	Заг аль на сум а
Т 1 1	Т 1 2	Т 1 3	Т 2 1	Т 2 2	Т 2 3	Т 2 4	Т 2 5	Т 2 6	Т 2 7	Т 3 1	Т 3 2	Т 3 3	Т 3 4	Т 3 5	Т 3 6	Т 4 1	Т 4 2	Т 4 3	Т 4 4	Т 4 5	Т 4 6				
Поточний контроль																						33	75	25	100
1	2	3	3				1	2	3	3		3	3			3		3		3					
Контроль самостійної роботи																						42	75	25	100
3	3	2	1	2	2	2	2	2	1	2	2	2	2	2	2	1	2	1	2	2	2				

Контроль самостійної роботи: 4 тести по 5 балів та курсова робота 22

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену, заліку, курсового проекту (роботи), практики
90 – 100	A	відмінно
82 - 89	B	добре
74 - 81	C	
64 - 73	D	задовільно
60 - 63	E	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1 - 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

5. Засоби діагностики результатів навчання

Поточний та підсумковий контроль проводяться відповідно до вимог Положення "Про порядок оцінювання знань студентів у Європейській кредитно-трансферній системі (ЄКТС) організації освітнього процесу", затвердженого вченою Радою СумДПУ ім. А.С.Макаренка (протокол №7 від 23.02.2015). Для поточного контролю використовуються форми: опитування та виступи на практичних заняттях, активна участь в обговоренні теоретичних питань, в проведенні психодіагностичних методик, обробленні та аналізі їхніх результатів, в виконанні, обговоренні та оцінюванні практичних завдань, тестування за розділами, індивідуальне навчально-дослідне завдання у вигляді письмові роботи. Результати самостійної роботи контролюються з використанням технології дистанційного навчання. Підсумковий контроль – усний екзамен за білетами.

6. Програма навчальної дисципліни

Інформаційний зміст навчальної дисципліни

Розділ 1. Вступ до психології

Тема 1.1 Психологія як наука

Походження слова "психологія". Значення психологічних знань для розвитку людства і життєдіяльності людини. Психологія "життєва" та наукова. Значення психологічної складової в освітньому просторі сучасного суспільства. Значення психології для педагогічної діяльності.

Психологія як складна система наук. Галузі сучасної психології та їх стисла характеристика. Місце психології в системі наук за Є.О. Клімовим.

Становлення психології як науки. Етапи історичного розвитку психології. Основні напрямки сучасної психології.

Історія психологічної думки в Україні. Психологічні погляди філософів епохи Київської Русі. Психологія в Києво-Могилянській академії. Розвиток української психології в радянський період. Проблеми становлення сучасної української психології.

Методи психології як науки. Теоретико-методологічні основи психологічної науки. Основні етапи психологічного дослідження.

Класифікація методів за Б.Г. Ананьєвим. Стисла порівняльна характеристика основних і додаткових методів дослідження.

Значення психологічних досліджень в роботі педагога.

Тема 1.2 Психіка як предмет психології

Проблема предмету психології як науки. Матеріалістичне та ідеалістичне розуміння сутності й походження психіки. Поняття про психіку як форму відображення. Специфічні властивості психічного відображення. Основні функції психіки.

Мозок і психіка. Фізіологічні основи психічної діяльності. Будова нервової системи, головного мозку, та головного мозку людини. Теорія умовно-рефлекторного навчання І.П. Павлова. Локалізація психічних функцій та функціональна асиметрія півкуль головного мозку.

Психіка та еволюція нервової системи. О.М. Леонт'єв "Про стадії та рівні психічного відображення у тварин".

Свідомість як вищий рівень психічного відображення. Соціально-історична детермінація свідомості. Основні ознаки свідомості.

Культурно-історична концепція розвитку психіки людини Л.С. Виготського. Поняття вищих психічних функцій та їх соціальне походження. Інтеріоризація. Етапи інтеріоризації.

Поняття несвідомого. Види неусвідомлюваних психічних явищ.

Тема 1.3 Психічний розвиток в онтогенезі

Питання про співвідношення біологічного і соціального впливу на психічний розвиток та формування особистості. Аналіз проблеми психічного розвитку. Концепція рекапітуляції: нормативний підхід до вивчення психіки. Теорія 3-х ступенів розвитку К. Бюлера. Біхевіоризм. Теорії конвергенції двох факторів розвитку. Психоаналітична теорія дитячого розвитку З. Фрейда. Дитячий психоаналіз (А. Фрейд М. Клейн). Епігенетична теорія розвитку особистості Е. Еріксона. Концепція Ж. Піаже про інтелектуальний розвиток дитини.

Розвиток людини як процес оволодіння соціально-історичним досвідом. Історико-культурна теорія розвитку вищих психічних функцій Л.С. Виготського про джерело психічного розвитку, рушійні сили та фактори розвитку. Основні закони психічного розвитку дитини. Нерівномірність, стійкість-пластичність, дивергентність-конвергентність, компенсаторні можливості, сензитивність психічного розвитку. Поняття про сензитивні періоди. Проблема співвідношення процесу розвитку і навчання. Поняття про рівень актуального розвитку та зону найближчого розвитку.

Поняття вікового періоду. Критерії психічного розвитку; соціальна ситуація розвитку, провідний вид діяльності, вікові новоутворення, кризи розвитку, закон чергування різних типів діяльності. Основні лінії та напрямки психічного розвитку: розвиток особистості та пізнавальної сфери. Вікова періодизація психічного розвитку дитини. Механізм зміни вікових періодів. Загальна характеристика вікових періодів.

Розділ 2. Особистість та діяльність. Емоційно-вольові та складні індивідуальні властивості особистості

Тема 2.1 Особистість

Визначення поняття "особистість". Проблема співвідношення біологічного та соціального в розвитку особистості. Основні періоди в історії вивчення та дослідження особистості. Теорії особистості.

Проблема активності особистості. Поняття потреби. Класифікації потреб. Проблема походження та співвідношення потреб. "Піраміда потреб" за А. Маслоу.

Поняття мотиву та мотивації. Неусвідомлювані та усвідомлювані мотиви. Поняття про спрямованість особистості.

Поняття про самосвідомість особистості. "Я-концепція" та її компоненти. Самооцінка, рівень домагань та самоповага.

Поняття про психологічний захист особистості. Механізми психологічного захисту особистості.

Тема 2.2 Діяльність та поведінка особистості

Діяльність та активність. Поняття про діяльність як прояв фізичної і психічної активності, що керується усвідомленою метою. Структура діяльності: потреба, мотив, задача, дія (операція), результат, контроль і оцінка. Внутрішні і зовнішні компоненти діяльності. Інтеріоризація та екстеріоризація. Види дій: зовнішні, внутрішні; дії цілевстановлення, орієнтувальні дії, виконавчі, контролюючі, оцінювальні. Компоненти дій (центральної, сенсорної, моторної) та їх функції. Інтеріоризація та екстеріоризація психічних дій у діяльності людини. Освоєння діяльності. Сутність навичок і вмінь. Класифікація навичок і вмінь: рухові, інтелектуальні, сенсорні, змішані. Етапи формування навичок (ознайомлювальний, аналітичний, синтетичний, автоматизації). Основні види діяльності: спілкування, гра, учіння, праця. Ігрова діяльність, її психологічні особливості. Предметна та сюжетно-рольова гра. Роль гри в розвитку дитини. Спілкування як діяльність. Учіння (навчальна діяльність) як різновид діяльності. Психологічні компоненти трудової діяльності. Поняття про поведінку. Особливості поведінки людини. Вчинок – як структурна одиниця поведінки людини. Структура та види вчинків. Адаптивна та неадаптивна поведінка особистості.

Тема 2.3. Емоції та почуття

Поняття про емоції і почуття. Основні функції емоцій і почуттів. Фізіологічні основи емоцій.

Види емоцій: прості і складні, вроджені і набуті. Емоційні стани. Форми переживання почуттів.

Поняття про вищі почуття. Класифікація вищих почуттів.

Емоційні властивості особистості, їх прояви та формування.

Поняття про волю. Ознаки вольової поведінки. Функції волі. Фізіологічні основи волі. Роль другої сигнальної системи у формуванні вольових дій. Прості та складні довільні дії. Характеристика вольового акту.

Основні властивості волі. Класифікація вольових якостей особистості. Розвиток та виховання вольової активності людини: позитивні та негативні вольові якості.

Тема 2.4 Воля

Поняття про волю. Ознаки вольової поведінки. Функції волі (спонукальна і гальмівна; спрямовуюча і регулююча). Мимовільні та довільні дії. Особливості довільних рухів і дій. Прості та складні довільні дії. Характеристика вольового акту. Структура вольового акту. Фізіологічні основи волі. Воля як вища психічна функція. Роль потягів і бажань у формуванні мотивів та мети діяльності. Зміст, мета та характер вольових дій. Рішучість і процес прийняття рішення. Типи рішучості за У. Джемсом. Боротьба мотивів і виконання прийнятого рішення. Основні властивості волі: цілеспрямованість, рішучість, наполегливість, витримка, самостійність. Самоконтроль і закономірності формування вольових дій у дитини. Роль

свідомої дисципліни у формуванні волі. Класифікація вольових якостей особистості: первинні (базальні) – сила волі, енергійність, наполегливість, витримка, сміливість тощо; вторинні (характерологічні) – хоробрість, рішучість, впевненість в собі, самоволодіння та ін.; третинні (морально-ціннісні) – відповідальність, принциповість, обов'язковість, ініціативність, діловитість та ін. Розвиток та виховання вольової активності людини: позитивні та негативні вольові якості.

Тема 2.5 Темперамент

Поняття про темперамент. Темперамент як складна інтегративна властивість особистості. Визначення темпераменту.

Історія розвитку вчення про темперамент. Вчення про темперамент Гіппократа-Галена. Типологія Е. Кречмера. Вчення І.П. Павлова про тип ВНД як фізіологічну основу темпераменту. Властивості нервової системи, досліджені Б.М. Тепловим, В.Д. Небиліциним, В.С. Мерліним.

Характеристика типів темпераменту за основними властивостями (сенситивність, активність, реактивність, пластичність та ригідність, екстравертованість та інтравертованість, темп реакції, емоційна збудливість та виразність). Роль темпераменту в праці та навчанні. Темперамент і проблеми виховання. Вимоги діяльності та тип темпераменту.

Тема 2.6 Характер

Визначення характеру. Характер як прижиттєве утворення. Природні і соціальні передумови формування характеру. Фізіологічна основа характеру. Структура характеру як закономірна залежність між спрямованістю, переконаннями, розумовими рисами, волею, емоціями, темпераментом. Дві групи рис характеру: 1) риси, які входять до підструктури спрямованості особистості; 2) інтелектуальні, вольові та емоційні риси характеру. Прояв характеру через діяльність, ставлення до інших людей, інтереси, емоційність, волю. Мотиваційні та інструментальні риси особистості. Провідні риси характеру (емоційно-вольові, когнітивно-пізнавальні (інтелектуальні), морально-ціннісні; мотиваційні). Типологія характеру як центральна проблема експериментальних досліджень і теоретичних пошуків.

Різні напрямки «характерології». Типології характеру та темпераменту. Орієнтації характеру за Е. Фроммом: рецептивна, експлуататорська, накопичувальна, ринкова, продуктивна. Поняття про акцентуацію характеру. Класифікація: за тілесною конституцією людини Е.Кречмера (атлетичний, пікнічний, астеничний); типологія соціальних характерів Е.Фромма (“мазохіст-садист”, “руйнівник”, “конформіст-автомат”); підліткові акцентуації А.Є.Лічко (гіпертимний, циклоїдний, лабільний, астеноневротичний, сензитивний, психастеничний, шизоїдний, епілептоїдний, істероїдний, нестійкий, конформний); за характером манери спілкування К.Леонгарда (гіпертимний, дистимний, циклоїдний, збудливий, застрягаючий, педантичний, тривожний, емотивний, демонстративний, екзальтований, екстравертований, інтровертований).

Тема 2.7 Здібності

Поняття про здібності. Природні і соціальні передумови здібностей. Визначення здібностей за Б.М. Тепловим. Показники здібностей. Проблема якісних та кількісних показників здібностей. Історія експериментального дослідження здібностей (тести Біне). Показник IQ та можливості його використання при вивченні здібностей. Структура здібностей. Теоретичні та практичні здібності. Загальні та спеціальні здібності. Рівні розвитку здібностей: репродуктивні здібності, творчі здібності, талант, геніальність. Проблема походження здібностей. Перші теорії здібностей. Концепція здібностей Ф. Галля і Ф. Гальтона. Френологія. Метод близнюків у дослідженні здібностей. Роль особливостей виховання для розвитку здібностей. Біосоціальна природа здібностей людини. Природжені задатки та генотип. Розвиток задатків як соціально обумовлений процес. Обдарованість. Компенсація здібностей. Формування та розвиток здібностей. Основні етапи розвитку здібностей. Роль гри у формуванні здібностей. Особливості сімейного виховання і розвиток здібностей. Умови макросередовища та розвиток здібностей.

Розділ 3. Пізнавальна діяльність людини

Тема 3.1 Увага

Поняття про увагу. Функції уваги. Фізіологічна основа уваги.

Види уваги. Мимовільна увага та фактори, які її зумовлюють. Особливості довільної уваги. Післядовільна увага.

Властивості уваги. Неуважність, її причини. Уявна та справжня неуважність.

Розвиток уваги у дітей, боротьба з неуважністю та відволіканням. Основні критерії розвинутої уваги. Основні шляхи формування та управління уваги.

Тема 3.2 Відчуття та сприймання

Поняття про відчуття. Фізіологічна основа відчуттів. Будова аналізатора за І.П. Павловим.

Класифікація відчуттів. Основні властивості відчуттів. Загальні закономірності відчуттів.

Поняття про сприймання. Значення сприймання в життєдіяльності людини. Порівняння відчуття та сприймання. Специфіка сприймання людиною. Фізіологічна основа сприймання. Сприймання як дія.

Загальні властивості та індивідуальні особливості сприймань. Класифікація і види сприймань.

Особливості сприймання людиною часу, простору, руху.

Мимовільне та довільне сприймання. Спостереження як форма довільного сприймання.

Тема 3.3 Пам'ять

Поняття про пам'ять. Значення пам'яті в житті та діяльності людини.

Теорії пам'яті в психології. Фізіологічна, фізична та біохімічна теорії пам'яті.

Основні види пам'яті. Класифікація видів пам'яті. Психологічна характеристика видів пам'яті.

Процеси пам'яті. Основні види запам'ятовування. Умови ефективного запам'ятовування.

Відтворювання. Види відтворювання. Збереження та забування. Закони збереження та забування.

Індивідуальні особливості і типи пам'яті.

Тема 3.4 Мислення

Поняття про мислення. Основні характеристики мислення. Взаємозв'язок мислення та мови. Фізіологічні основи мислення. Функції мислення. Проблема "мислення тварин"..

Логічні форми мислення. Поняття, їх види. Правила визначення понять. Судження. Види суджень. Умовиводи, види умовиводів.

Функціонально-операційна сторона мислення. Розумові операції та їх психологічна характеристика.

Види мислення. Психологічна характеристика видів мислення.

Індивідуальні відмінності у мисленні людини. Якості мислення. Типи мислення. Проблема діагностики рівня інтелектуального розвитку людини.

Основні етапи формування мислення.

Тема 3.5 Уява

Поняття про уяву. Основні відмінності уяви від образів пам'яті та сприйняття. Роль уяви в житті людини. Основні функції уяви. Фізіологічні основи уяви. Уява та органічні процеси.

Класифікація видів уяви.

Аналітико-синтетичний характер засобів уяви. Індивідуальні особливості уяви людини.

Загальне уявлення про творчість. Креативність.

Тема 3.6. Мова

Поняття про мову. Виникнення мови. Соціальна природа мови. Слово як одиниця мови. Словниковий склад і граматична будова як основні елементи мови. Мова і мовлення.

Фізіологічні механізми мовної діяльності. Периферійний апарат мовлення. Взаємозв'язок першої та другої сигнальної системи.

Сприймання мовлення та його порушення. Динамічна афазія. Сенсорна афазія. Семантична афазія. Еферентна моторна афазія. Заїкання.

Різновиди мовлення. Усне мовлення (діалогічне та монологічне). Письмове мовлення. Внутрішнє мовлення.

Індивідуальні особливості мовлення.

Розділ 4. Психологія груп та особистості в групі

Тема 4.1 Спілкування

Спілкування. Визначення спілкування та його значення в житті людини. Потреба у спілкуванні як одна з найпотужніших потреб особистості. Взаємозв'язок спілкування та діяльності. Функції спілкування. Основні характеристики та види спілкування. Структура спілкування.

Обмін інформацією в процесі спілкування. Складові комунікативного акту. Вербальні та невербальні засоби комунікації.

Спілкування як взаємодія людей. Поняття соціальної ролі, види соціальних ролей. Рольове віяло" особистості та рольовий конфлікт. Поняття про транзакцію та транзактні ролі за Е. Берном.

Спілкування як розуміння людьми один одного. Поняття соціальної перцепції. Основні перцептивні механізми у спілкуванні.

Тема 4.2 Психологія великих груп

Проблема групи в соціальній психології. Поняття соціальної групи. Група як суб'єкт діяльності Основні характеристики групи: склад групи, структура, групові процеси, рівень розвитку групи.

Загальна класифікація груп: за безпосередністю взаємозв'язків (умовні, реальні); за кількісними ознаками (великі, малі); за спільністю діяльності (групи з індивідуально-груповою та взаємопов'язаною груповою діяльністю); за рівнем розвитку (дифузні групи, асоціації, корпорації, колективи). Поняття рівня розвитку групи. Теорія діяльнісного опосередкування міжособистісних стосунків в групі (А.В. Петровський). Характеристика груп різного рівня розвитку за А.В. Петровським. Колектив як група. Стадії та рівні розвитку колективу.

Поняття великої групи. Загальна характеристика великих соціальних груп. Великі соціальні групи. Поняття та види великих соціальних груп Структура психології великої соціальної групи. Методи дослідження психології великих соціальних груп. Консервативні механізми міжгрупової перцепції (внутрішньогруповий фаворитизм, фізіогномічна редукція, стереотипізація). Особливості психології соціальних страт.

Тема 4.3 Психологія малих груп

Мала група в соціальній психології: поняття, межі, класифікації. Особливості дослідження малих груп. Класифікація малих груп. Психологічна структура та динамічні процеси в групі. Загальна характеристика процесів диференціації та інтеграції в малій групі. Створення малої групи. Згуртованість групи як ціннісно-орієнтаційна єдність.

Формальна та неформальна структура групи. Статус у групі. Відповідність ролей груповим очікуванням. Психологічний клімат групита його складові. Ефективність групової діяльності. Процес прийняття групового рішення. Психологічна сумісність та самопочуття.

Авторитет, його сутність та походження. Офіційний та неофіційний авторитет. Лідерство в групах. Теорії лідерства: „теорія рис” або „харизматична” теорія. Ситуативна теорія лідерства. Системна теорія лідерства (керівництва). Підходи до керівництва. Стилі керівництва (автократичний, авторитарний, ліберальний, демократичний, потуральник, непослідовний). Чинники, що визначають стиль керівництва.

Психологічні особливості роботи педагога з учнівськими групами. Психологічні аспекти організації спільної навчальної діяльності. Неформальні учнівські групи, їх особливості залежно від віку дитини.

Тема 4.4 Вплив групи на особистість

Феномен групового тиску. Поняття конформізму, його сутність та види. Підкорення, як різновид конформізму. Умови прояву конформності.

Соціальна фасилітація та її психологічні причини. Соціальні лінощі. Деіндивідуалізація особистості в групі. Поняття та соціальні обставини її виникнення.

Проблеми міжособистісних стосунків. Міжособистісна атракція. Чинники атракції. Прив'язаність та товариство, дружба, кохання.

Природа та різновиди соціально-психологічних упереджень. Емоційні та когнітивні джерела упереджень. Проблеми подолання упереджень.

Поняття про соціалізацію. Фактори та етапи соціалізації. Входження зрілої особистості у групу.

Тема 4.5 Конфлікти

Поняття конфлікту в психології. Внутрішньоособистісний та соціально-психологічний конфлікт. Психологічна сутність соціально-психологічного конфлікту, його структура. Класифікація конфліктів

Динаміка конфлікту. Причини виникнення міжособистісних конфліктів. Негативні та позитивні функції конфлікту. Конструктивні та деструктивні конфлікти. Шляхи конструктивного розв'язання конфліктів. Типові стратегії поведінки у конфліктних ситуаціях за У. Томасом та Р. Кілменом: співробітництво, протиборство, компроміс, поступка, уникнення. Їх психологічна характеристика та доцільність використання. Шляхи розв'язання конфліктів в учнівському та педагогічному колективах.

Тема 4.6 Агресія та альтруїзм у людських взаєминах

Загальна психологічна характеристика агресії. Теорії агресії: теорія інстинктивної агресії, агресія – реакція на фрустрацію, агресія як набута соціальна навичка.

Поширеність агресії та її види. Фізична та вербальна (словесна) агресія. Ворожа агресія (скерована на заподіяння шкоди) та інструментальна (як засіб досягнення мети). Контактна (безпосереднє заподіяння шкоди різними знаряддями) та дистантна (застосування вогнепальної зброї тощо) агресія.

Послаблення агресії. Ситуативні чинники, що провокують на агресивні дії (біль, атакуюча поведінка, спека, тіснява). Посилення діяльності ЗМІ на прищеплення зразків просоціальної поведінки. Психотерапевтичні методи (катарсис) послаблення агресії. Підхід, заснований на соціальному научінні.

Поняття альтруїзму як просоціальної поведінки та конструктивної взаємодії. Соціологічний та еволюційний підходи до пояснення альтруїзму.

6.2. Структура та обсяг навчальної дисципліни

Назви роздів і тем	Кількість годин							
	Денна форма				Заочна форма			
	Усього	у тому числі			Усього	у тому числі		
		Лекції	Практ.	Самост.р		Лекції	Практ.	Самост.р
Розділ 1. Вступ до психології								
Тема 1.1 Психологія як наука	10	4	1	5				
Тема 1.2 Психіка як предмет психології	8	2	1	5				
Тема 1.3 Психічний розвиток в онтогенезі	9	2	2	5				
Разом за розділом 1	27	8	4	15				
Розділ 2. Особистість та діяльність. Емоційно-вольові та складні індивідуальні властивості особистості								
Тема 2.1 Особистість	8	2	2	4				
Тема 2.2 Діяльність та поведінка особистості	6	2		4				
Тема 2.3 Емоції та почуття	5	1		4				
Тема 2.4 Воля	5	1		4				
Тема 2.5 Темперамент	6	1	1	4				
Тема 2.6 Характер	6	1	1	4				
Тема 2.7 Здібності	6		2	4				
Разом за розділом 2	42	8	6	28				
Консультації	2							
Розділ 3. Пізнавальна діяльність людини								
Тема 3.1 Увага	7	1	2	4				
Тема 3.2 Відчуття та сприймання	6	2		4				
Тема 3.3 Пам'ять	7	1	2	4				
Тема 3.4 Мислення	8	2	2	4				
Тема 3.5 Уява	5	1		4				
Тема 3.6 Мова	4			4				
Разом за розділом 3	37	7	6	24				
Розділ 4. Психологія груп та особистості в групі								
Тема 4.1 Спілкування	10	4	2	4				
Тема 4.2 Психологія великих груп	5			5				
Тема 4.3 Психологія малих груп	8	2	2	4				

Тема 4.4 Вплив групи на особистість	5			5				
Тема 4.5 Конфлікти	7	1	2	4				
Тема 4.6 Агресія та альтруїзм у людських взаєминах	5			5				
Разом за розділом 4	40	7	6	27				
Консультації	2							
Курсова робота	30			30				
Усього годин	180	30	22	124				

Теми лекційних занять

Назва теми	Кількість годин
Тема 1.1 Психологія як наука	4
Тема 1.2 Психіка як предмет психології	2
Тема 1.3 Психічний розвиток в онтогенезі	2
Тема 2.1 Особистість	2
Тема 2.2 Діяльність та поведінка особистості	2
Тема 2.3 Емоції та почуття	1
Тема 2.4 Воля	1
Тема 2.5 Темперамент	1
Тема 2.6 Характер	1
Тема 3.1 Увага	1
Тема 3.2 Відчуття та сприймання	2
Тема 3.3 Пам'ять	1
Тема 3.4 Мислення	2
Тема 3.5 Уява	1
Тема 4.1 Спілкування	4
Тема 4.3 Психологія малих груп	2
Тема 4.5 Конфлікти	1
Усього годин	30

Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Тема 1. 1 Психологія як наука. Тема 1.2 Психіка як предмет психології	2
2.	Тема 1.3 Психічний розвиток в онтогенезі	2
3.	Тема 2.1 Особистість	2
4.	Тема 2.5 Темперамент. Тема 2.6 Характер	2
5.	Тема 2.7 Здібності	2
6.	Тема 3.1 Увага	2
7.	Тема 3.3 Пам'ять	2
8.	Тема 3.4 Мислення	2
9.	Тема 4.1 Спілкування	2
10.	Тема 4.3 Психологія малих груп	2
11.	Тема 4.5 Конфлікти	2
	Усього годин	22

Самостійна робота

	Назва теми	Кількість годин
1.	Тема 1.1 Психологія як наука	5
2.	Тема 1.2 Психіка як предмет психології	5
3.	Тема 1.3 Психічний розвиток в онтогенезі	5
4.	Тема 2.1 Особистість	4
5.	Тема 2.2 Діяльність та поведінка особистості	4
6.	Тема 2.3 Емоції та почуття	4
7.	Тема 2.4 Воля	4
8.	Тема 2.5 Темперамент	4
9.	Тема 2.6 Характер	4
10.	Тема 2.7 Здібності	4
11.	Тема 3.1 Увага	4
12.	Тема 3.2 Відчуття та сприймання	4
13.	Тема 3.3 Пам'ять	4
14.	Тема 3.4 Мислення	4
15.	Тема 3.5 Уява	4
16.	Тема 3.6 Мова	4
17.	Тема 4.1 Спілкування	4
18.	Тема 4.2 Психологія великих груп	5
19.	Тема 4.3 Психологія малих груп	4
20.	Тема 4.4 Вплив групи на особистість	5
21.	Тема 4.5 Конфлікти	4
22.	Тема 4.6 Агресія та альтруїзм у людських взаєминах	5
23.	Курсова робота	30
	Усього годин	124

8. Рекомендовані джерела інформації

Основні:

1. Ануфрієва, Н. М. Соціальна психологія: навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. / Н. М. Ануфрієва, Т. М. Зелінська, Н. О. Єрмакова. – К. : Каравела, 2009. – 215 с.
2. Вікова та педагогічна психологія: навч. посібн. для студ. вищ. навч. закладів / за ред. О. В. Скрипченка. – К. : Каравела, 2007. – 399 с.
3. Кутішенко В. П. Вікова та педагогічна психологія: навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів / В. П. Кутішенко. – К. : Центр учбової літератури, 2010. – 125 с.
4. Максименко, С. Д. Загальна психологія: навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. / С. Д. Максименко. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 271 с.
5. Москаленко, В. В. Соціальна психологія: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / В. В. Москаленко. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 687 с.
6. Орбан-Лембрик Л. Е. Соціальна психологія: Підручник: У 2 кн. / Л.Е. Орбан-Лембрик - К.: Либідь, 2005. - 576 с.
7. Павелків Р. В. Дитяча психологія : навч. посіб. для самостійної роботи студентів / Р. В. Павелків, О. П. Цигипало. – К. : Академвидав, 2011. – 376 с.
8. Павелків, Р. В. Загальна психологія: підручник для студ. вищ. навч. закладів / Р. В. Павелків. – К. : Кондор, 2009. – 570 с.
9. Поліщук В. М. Вікова і педагогічна психологія : навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів / В. М. Поліщук. – Суми : Університетська книга, 2010. – 351 с.
10. Савчин М. В. Вікова психологія : навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. / М. В. Савчин , Л. П. Василенко. – К.: Академвидав, 2009. – 359 с.
11. Савчин, М. В. Загальна психологія: навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів / М. В. Савчин. – К. : Академвидав, 2011. – 464 с.
12. Трофімов Ю. Л. Психологія : підручник / Ю. Л. Трофімов, В. В. Рибалка, П. А. Гончарук, М. І. Алексеєва, Т. С. Кириленко. – К. : Либідь, 2008. - 560 с

Додаткові:

13. Акцентуації характеру. Хрестоматія / [уклад. В.С.Грушко]. – Тернопіль : Астон, 2008.– 350 с.
14. Айсмонтас Б. Б. Общая психология: Схемы и тесты./ Б. Б. Айсмонтас – М.: Изд-во ВЛАДОС-ПРЕСС, 2003. – 288 с.
15. Бедлінський О. І. Психологічні особливості організації провідної діяльності підлітків : навч. посіб. / О. І. Бедлінський, В. О. Бедлінський. – Суми : Вид-во СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2011. – 136 с.
16. Бернс Р. Развитие Я–концепции и воспитание / Р. Бернс. – М. : Прогресс, 1986. – 422с.
17. Боришевський, М. Й. Дорога до себе : Від основ суб'єктності до вершин духовності / М. Й. Боришевський. – К. : Академвидав, 2010. – 413 с. .

18. Варій, М. Й. Психологія особистості [Текст] : навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. / М. Й. Варій ; МОН України, Львівський держ. ун-т внутрішніх справ. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 591с.
19. Видра О. Г. Вікова та педагогічна психологія : навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів / О. Г. Видра. – К. : Центр учбової літератури, 2011. – 111 с.
20. Возрастная и педагогическая психология: хрестоматия / [сост.: И. В. Дубровина]. – М. : Академия, 2005. – 368 с.
21. Возрастная психология : Детство, отрочество, юность : Хрестоматия / [сост. и научн. редактор В. С. Мухина, А. А. Хвостов]. – М. : Академия. 2000. – 624 с.
22. Волянська, О. В. Соціальна психологія [Текст] : навч. посібник / О. В. Волянська, А. М. Ніколаєвська. – К. : Знання, 2008. – 275 с.
23. Гамезо М. В. Атлас по психологи / М. В. Гамезо, И. А. Домашенко. – М. : Педагогическое общество России, 2004. – 276 с.
24. Данилюк, І. В. Етнічна психологія як галузь наукового знання: історико-теоретичний вимір / І. В. Данилюк. – К.: Самміт-Книга, 2010.– 431с.
25. Долинська, Л. В. Психологія конфлікту: навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів / Л. В. Долинська, Л. П. Матяш-Заяц. – К. : Каравела, 2010. – 303 с.
26. Дружинин, В. Н. Психология семьи / В. Н. Дружинин. — СПб. : Питер, 2008. – 176 с.
27. Життєві домагання особистості за ред. Ю.П.Мирончик. – К. : Педагогічна думка, 2007. – 452с.
28. Ильин Е. П. Психология для педагогов / Е. П. Ильин. – СПб. : Питер, 2012. – 640 с.
29. Ільїна, Н. М. Загальна психологія в екзаменаційних питаннях і відповідях: навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів / Н. М. Ільїна. – Суми : Університетська книга, 2009. – 238 с.
30. Кириленко, Т. С. Психологія: емоційна сфера особистості: навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. / Т. С. Кириленко. – К. : Либідь, 2007. – 254с. : іл.
31. Кон И. С. Психология ранней юности / И. С. Кон. – М. : Просвещение, 1989. – 255 с.
32. Костюк Г. С. Навчально-виховний процес и психологічний розвиток особистості / Г. С. Костюк. – К. : Рад. школа, 1989. – 608 с.
33. Крайг Г. Психология развития / Г. Крайг. – СПб. : Питер, 2005. – 992 с.
34. Крысько В. Г. Психология и педагогика в схемах и комментариях / В. Г. Крысько. – СПб. : Питер, 2006. – 320 с.
35. Кулагина И. Ю. Возрастная психология. Полный жизненный цикл развития человека : учеб. пособие для студ. высш. спец. учеб. заведений / И. Ю. Кулагина, В. Н. Колюцкий. – М.: ТЦ «Сфера», 2009. – 464 с.
36. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность. / А. Н. Леонтьев – М.: Смысл, Академия, 2005. - 352 с.

37. Леонтьев А. Н. Проблема развития психики. / А. Н. Леонтьев – М. : МГУ, 1981. – 584 с.
38. Майерс, Д. Социальная психология / Д. Майерс. – 7-е изд. – СПб. : Питер, 2008. – 793 с. : ил.
39. Маклаков, А. Г. Общая психология: учеб. пособие для студ. вузов и слушателей курсов психологических дисциплин / А. Г. Маклаков. – СПб. : Питер, 2010. – 582 с.
40. Немов, Р. С. Общая психология: краткий курс / Р. С. Немов. – СПб. : Питер, 2009. – 304 с.
41. Немов, Р. С. Социальная психология: учебное пособие / Р. С. Немов, И. Р. Алтунина. – СПб. : Питер, 2010. – 427 с.
42. Подоляк Л. Основи вікової психології (Психологічний інструментарій) / Л. Подоляк. – К. : Главник, 2006. – 111 с.
43. Поліщук В. М. Криза 17 років як перехідний період від підліткового та юнацького віку (дівчата) / В. М. Поліщук // Практична психологія та соціальна робота. – 2011. – № 11. – С. 16-20.
44. Поліщук В. М. Кризи 13 років: феноменологія, проблеми : Монографія. / В. М. Поліщук. – Суми: Університетська книга, 2006. – 187 с.
45. Психология человека от рождения до смерти / [сост. А. А. Реан]. - СПб. : Еврознак, 2006. – 651 с.
46. Психологія сім'ї: навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів / за заг. ред. В.М.Поліщука. – Суми : Університетська книга, 2009. – 281 с.
47. Райс Ф. Психология подросткового и юношеского возраста / Ф. Райс, К. Долджин. – СПб. : Питер, 2011. – 816 с.
48. Реан А. А. Социальная педагогическая психология / А. А. Реан, Я. Л. Коломинский. – СПб. : Питер, 1999. – 416 с.
49. Сайтарли, І. А. Культура міжособистісних стосунків: навч. посібник / І. А. Сайтарли. – К. : Академвидав, 2007. – 239 с. –
50. Сорокоумова Е. А. Возрастная психология. Краткий курс / Е. А. Сорокоумова. – СПб. : Питер, 2009. – 208 с.
51. Титаренко, Т. М. Життєстійкість особистості : соціальна необхідність та безпека / Т. М. Титаренко, Т. О. Ларіна. – К. :, 2009. – 76 с.
52. Тихомирова, Є. Б. Конфліктологія та теорія переговорів [Текст] : підручник для студ. вищ. навч. закладів / Є. Б. Тихомирова, С. Р. Постоловський. – Суми : Університетська книга, 2008. – 239 с.

9. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна

1. Нормативні документи МОН України
2. Підручники з психології для середньої та вищої школи
3. Практикуми з психології
4. Словники та енциклопедії з психології
5. Предметна наочність – муляжі будови НС, предмети побуту
6. Зображувальна наочність – схеми та таблиці
7. Аудіо наочність
8. Відео наочність
9. Фрагменти навчальних занять в середній та вищій школі
10. Мультимедійні презентації
11. Сценарії ділових та рольових ігор
12. Роздатковий матеріал з психодіагностичних методик
13. Тестові завдання для комп'ютерного контролю